

Un secret a 'sotto voice'

El poder del 'clan' Caballé

L'agència Caballé, regentada pel germà de Montserrat Caballé, ha ostentat durant anys gairebé el monopoli de contractació del Liceu i del Festival Perelada. Aquesta situació fins ara coneguda sotto voice és explicada ara per EL TEMPS.

L any 90 passarà a la història per ser la primera vegada que **Montserrat Caballé**, quan va suspendre la seva participació en l'òpera *La valquíria*, no va actuar al Liceu, l'únic precedent cal buscar-lo quan la soprano estava embarassada. També l'inici de la decada dels noranta serà recordat per ser el final d'un intens idil·li entre la soprano i el Festival de Perelada, i també per acabar-se precipitadament la relació prometedora de la cantant amb el Festival de Mérida.

Aquest desamor sobtat i, amb tots els indicis de tenir conseqüències traumàtiques, no correspon, com es podria pensar a primer cop d'ull, només a les males jugades que els anys poden haver fet a la magnífica soprano catalana. Més aviat són fruit directe de la pèrdua d'influència de l'imperi Caballé, construït pel germà de la diva, **Carles Caballé**, a través de la seva agència de representació artística. Un imperi que comença a estavellar-se contra les roques per la seva ambició desmesurada.

CONSTRUCCIÓ DE L'IMPERI

La relació dels dos germans Caballé forma part de la llegenda. Sempre junts, gairebé inseparables. Ella canta, ell fa el *management*. Ella actua, ell l'aconsella. Ella dalt de l'escenari, ell a l'ombra. Vida familiar intensa, mirada a distància amistosa del marit de la Caballé, **Bernabé Martí**, cantant retirat i granger en actiu al paradís familiar construït al poble de les Lloses.

Productor i mànager de la diva, **Carles Caballé** és definit unànimement com un home de talent, d'un olfacte artístic extrem, amb un ull clínic capaç de descobrir i potenciar el millor cartell internacional operístic català que ningú hagués gosat imaginar mai. El seu nom arrossega una aurèola de temor en els cercles

operístics i musicals. Al cap de trenta anys d'estar en escena en són molts els detractors, però cap d'ells li nega ni el seu mèrit ni el seu poder. El *sotto voice* és l'única veu utilitzada per parlar d'ell.

Carles Caballé, deu anys més jove que la seva germana, va iniciar la seva carrera al voltant del món artístic de Montserrat. El tàndem és tan perfecte que gairebé és impossible discernir qui ha fet a qui. Hi ha qui afirma que la soprano va ser qui va introduir el seu germà en el món d'agent artístic, a partir dels seus contactes al Liceu. Hi ha, en canvi, qui pensa que va ser el germà qui va fer que la *Ventafocs* es convertís en *princesa*. El triomf de Montserrat Caballé va ser tardà i el seu germà podria haver estat decisiu perquè entrés en els circuits operístics internacionals tal com la seva excel·lent veu mereixia.

Sigui com sigui, ben aviat els dos germans es converteixen en un tàndem inseparable que com a tal dona el màxim rendiment artístic i econòmic. Per una banda la cantant troba el reconeixement i per l'altra, l'agent artístic crea una de les agències més importants dins el món de la lírica.

Un dels enclaus bàsics de l'inici del imperi és el Liceu, després de l'establiment de la soprano en el Gran Teatre de l'òpera barceloní. Mentre el Liceu està regentat per **Pàmias**, Carles Caballé comença a introduir-s'hi amb força. És l'època en què Montserrat Caballé, com a mostra de gratitud per l'acolliment que li ha donat el Liceu, actua sense cobrar quan Pàmias té problemes econòmics.

Durant aquest període, en què el teatre encara és propietat privada, Carles Caballé passa a absorbir el volum més gran de contractació amb les gales de primavera organitzades per **Lluís Portabella**, des de Pro-Música. És potser, seguint aquesta inèrcia, que Carles Caballé acapara al voltant del 70% de contractació del Liceu quan Lluís Portabella és nomenat gerent-

administrador del Gran Teatre del Liceu, en la primera etapa del consorci. La situació, quasi de monopoli, fa que els *cachets* dels cantants es desapareixen, i que superen de molt les cotitzacions internacionals.

ELS PERDEDORS

També el repertori del Liceu es ressent d'aquesta situació. Com és habitual en el món de l'òpera cada diva imposa els seus cantants. Internacionalment, un dels casos més públics és la senyora **Pavarotti**, agent del cantant italià, que imposa sense cap mena d'escrúpols fins a l'últim figurinista. Això significa que la discussió del preu passa a un segon terme i que hi ha una sèrie de cantants que deixen d'actuar i passen a ser indirectament vetats. En el cas de la influència de l'agència Caballé dins el Liceu hi va haver molts cantants que en van sortir tocats. Un dels cantants que indirectament ha patit més aquestes circumstàncies és **Jaume Aragall**, que finalment torna a fer vibrar la seva veu en el Liceu, després de llargues èpoques allunyat dels escenaris barcelonins. Jaume Aragall, potser en el moment més difícil de la seva carrera per les circumstàncies personals que l'envoltaven, va veure que el tàndem Caballé-Carreras gairebé l'escombrava d'escena. No per una actuació directa, sinó per omisió.

Josep Carreras, des de sempre, representat per Carles Caballé, es converteix, a banda dels seus mèrits artístics, en el complement perfecte de Montserrat Caballé. Fet que, per altra banda, condiciona, no sempre positivament, la carrera de Josep Carreras. Una veu anònima ho resumeix molt esquemàticament: "No volien cap competència". Per tant al Liceu, durant anys, són apartats d'escena tots aquells cantants que puguin fer ombra al duo Caballé-Carreras. A banda d'**Aragall**, el que segurament en surt més perjudicat és **Alfredo Kraus**. Aquesta,

Montserrat Caballé i el seu germà Carles.

LECTURAS

però, és la raó principal de l'antagonisme existent entre **Plácido Domingo** i Montserrat Caballé, que té el seu origen en les tensions sorgides arran de la seva actuació a *Il vespri siciliani*, on Montserrat Caballé havia tapat el tenor.

ÈPOCA DE CRISI

La situació de monopoli continua amb l'entrada de **Lluís Andreu**, fins aleshores

soci i col.laborador de l'agència Caballé com a administrador artístic del Liceu. El delfí de Carles Caballé a la llarga, però, és el que ha de començar a tancar l'aixeta. El delfí acaba convertint-se en balena. Després de quasi una dècada de domini total per part de l'agència Caballé, que es pot situar entre 1975 i 1984, el control pressupostari establert pel consorci fa que tot hagi de ser com a mínim més planificat.

Aquesta planificació requereix una manera de funcionar molt diferent a la que era acostum fins aleshores. Tot ha de ser concretat prèviament, fins i tot els preus, cosa poc habitual a la casa fins aquell moment.

I és precisament l'any 1984 quan Carles Caballé, a través d'unes declaracions sorpresa a l'agència Efe, fa esclatar la gran bomba. El Liceu, segons Caballé, té un dèficit de vuit-cents milions de pessetes. Portabella matisa la xifra i parla de crisi de creixement. Carles Caballé justifica les seves declaracions al·legant les pressions que rep de cantants estrangers que no han cobrat. Explica que l'esposa del tenor **Francesco Boniselli** va increpar la seva germana a l'òpera de San Francisco per la falta de pagament del Liceu.

El germà de la soprano es troba en una situació difícil. Ell, com a principal agent del Liceu, es converteix en el principal acreedor i amb una situació per primera vegada incòmoda, ja que tot ha canviat. Arran d'aquestes declaracions surt publicat en la premsa, quasi entre línies, que la relació entre Carles Caballé i Lluís Andreu està molt deteriorada: "Fonts pròximes a l'administració del Liceu han assegurat que l'actual administrador, Lluís Andreu, i Carles Caballé es barallen sovint als despatxos de l'entitat per qüestions monetàries".

En aquestes declaracions d'estiu, Carles Caballé afirma que el silenci del Liceu amb els acreedors: "Perjudica enormement la imatge, no del Liceu, sinó també del nostre país, fins al punt que fem el paper d'estafadors internacionals". Caballé especifica que, al seu parer "l'origen de l'important dèficit produït en només tres anys de funcionament del Gran Teatre del Liceu rau en el fet que s'han gastat més del que permetien les subvencions, i que aquestes arriben amb retard".

El que no diu Carles Caballé en aquest moment ni més tard, però que en canvi acabarà apareixent en la premsa al cap dels anys, és que els preus que paga als cantants el Liceu són molt més cars que els que es paguen en altres llocs.

L'any 89, amb l'actual gerent del Liceu, **Josep M. Busquets** —segons publicà tota la premsa barcelonina—, la contractació de cantants representa un 29% del pressupost total del Liceu mentre que, per exemple, a l'Scala de Milà, aquesta partida és d'un 19%. Segons el diari *Avui*, del dia 2 de novembre de 1989, el gerent del Liceu va una mica més lluny en les seves afirmacions: "Busquets va acceptar que durant un temps concret, el nostre teatre

havia engegat una política de contractació de figures amb costos superiors als del mercat; política justificada per la necessitat de recuperar el prestigi de projecció del Liceu". Afirmant després, tal com recollia *La Vanguardia* del mateix dia, que "en l'última etapa hem avançat molt en la nostra política de consolidació ètica i artística".

Aquesta política de contractació amb preus més cars dels habituals havia començat en l'època de Lluís Portabella, tant en la seva primera col.laboració amb el Liceu a través del Festival Pro-Música com durant la seva etapa de gerent. **Roger Alier** i **Xavier Mata**, en el seu llibre *El Gran Teatre del Liceu*, publicat recentment, defineixen, amb la prudència que els caracteritza, aquesta època de la següent manera: "Com a gerent, Lluís Portabella va excedir-se en la seva preocupació perquè tot tingués la millor qualitat i les entitats que donaven vida al consorci, guiades pel seu criteri, van deixar organitzar les funcions de la manera més rutilant". El que per altra banda, ningú nega a Lluís Portabella és que va donar esplendor al Liceu després de l'època difícil dels anys setanta, fins i tot a costa d'arriscar el seu patrimoni. Cal no oblidar que Pro-Música desapareix l'any 1985.

Totes aquestes circumstàncies deterioren la relació del clan Caballé amb el Liceu fins el punt que les discrepàncies surten novament a la llum en boca de Montserrat Caballé quan declara: "Em fa mal pensar que el Gran Teatre del Liceu pugui convertir-se en un teatre avorrit. Crec que estan minant per la base el Liceu, perquè no es pot permetre que vinguin a Barcelona joves que realitzin produccions experimentals. No es pot permetre, primer com a espanyola i després com a catalana. Si el Ministeri de Cultura ajuda el Liceu, llavors s'han d'oferir espectacles que tinguin categoria internacional". La soprano rematava les seves declaracions dient: "Madrid va millor que Barcelona perquè es treballa i es té més cura de la producció".

CANVI DE RUMB

Els canvis al Liceu han coincidit en un moment en què, per raons personals i econòmiques, l'agència Caballé ha canviat de rumb. En els últims temps, Carles Caballé s'ha instal·lat a Madrid, on manté relacions sentimentals amb la **Marquesa Ruiz Castillo**, amiga íntima de **M. Jesús Llorente**. Si en un principi la seva agèn-

Dalt, Jaume Aragall. BAix, Montserrat Caballé i Josep Carreras. D UMBERT

cia es va caracteritzar per dedicar-se a buscar nous talents i promocionar-los, en l'actualitat gairebé tota la seva activitat està centrada en la representació de les dues grans figures: Montserrat Caballé i Josep Carreras, que tenen una cotització altíssima (Josep Carreras cobra 12 milions per actuació i Montserrat Caballé al voltant dels 6 milions), i en l'organització de festivals i grans esdeveniments. El dia a dia sembla que ha deixat d'interessar Carles Caballé i que s'ha fixat uns objectius més enfocats amb vista al gran espectacle. Un gran espectacle afavorit per una política institucional disposada a jugar-s'ho tot pels grans noms.

Un d'aquests espectacles on Carles Caballé pot tenir el seu actual punt de mira són els Jocs Olímpics de Barcelona, ja que Josep Carreras ha estat nomenat, a principis de març, director musical de la cerimònia d'inauguració i clausura dels Jocs Olímpics.

Actualment Carles Caballé només re-

presenta en exclusiva **Joan Pons**, **Isabel Rey**, **Miguel Angel Zapater**, **Antonio Ordóñez**. Han deixat de ser cantants representats per Caballé una immensa llista de noms, entre els quals hi ha gent com **Luis Lima**, **Natalia Troitskaya**, **Alicia Nafé**, **Dalmau González** o **Raquel Pierotti**.

En aquesta línia del gran espectacle el germà de la diva ha estat el director artístic del Festival de Perelada en els seus primers quatre anys. Festival on sempre han estat figures estel.lars Montserrat Caballé i Josep Carreras. Però sembla que Caballé comença a topar amb les mateixes dificultats que li plantegen els teatres d'òpera, les seves produccions són massa cares i el pressupost es descontrola fàcilment. Aquesta podria ser la raó per la qual l'edició d'enguany del Festival de Perelada tindrà nou director.

Per altra banda, el Festival de Mérida, que havia estat un dels últims punts d'interès on Caballé havia fixat la seva atenció tampoc té futur. L'accident de l'estiu passat, en què la cantant i la seva família van sortir perjudicats va fer saltar la ira de Carles Caballé que va insultar i intentar agredir el director del Festival de Mérida, **Manuel Conseco**, a qui va qualificar d'assassí. Sembla, però, que la ira expressada en aquestes paraules més aviat era motivada per les desavinences econòmiques que per l'accident.

Potser aquesta és la raó per la qual s'ha creat un nou festival, aquesta vegada a la Catalunya Nord: El Festival Internacional Montserrat Caballé, sota els auspicis del Ministeri de Cultura espanyol, el Ministeri de Cultura francès i la Generalitat de Catalunya i amb un patronat presidit per la **reina Sofia**. Aquest festival tindrà la seu al Palau Reial de Perpinyà i al Castell Reial de Cotlliure. Les autoritats de la Catalunya Nord, de moment, s'ho miren amb recel i la seva participació es limita a cedir els locals. El futur d'aquest Festival és difícil de preveure, com també ho és el final d'una de les grans figures d'aquest país.

L'última actuació a Madrid de la cantant catalana, en l'òpera *Idomeneo*, que ha de representar, també, al Liceu, va rebre moltes crítiques. Potser és una de les poques ocasions en què la crítica s'ha atrevit a qüestionar la cantant. Montserrat Caballé ha tingut un públic i una crítica fidel. Ara caldrà veure si el *clan Caballé* sabrà tenir un final digne o preferirà oferir un final patètic.

A. Maresma i Matas